

30/1

*Liberala varnar:
Malans förtryck
medför katastrof*

Ni förbereder er egen undergång genom att skärpa rasförtrycket — ändra er innan det är för sent, varnar apartheidpolitikens motståndare i Sydafrika. Den liberalt sinnade minoriteten sätter en successivt genomförd likställighet mellan raserna som mål, framhåller Herbert Tingsten på kultursidan i en skildring av den vita oppositionen mot nationalisternas rasprogram. Arbetarpartiet uttalade sig visserligen nyligen efter lång tvekan för en utsträckning av rösträtten till bildade färgade, men den grupp som starkast tar avstånd från Malans politik är det nybildade liberala partiet, som i motsats till andra partier innesluter medlemmar av alla raser.

Se sidan fyra, spalt ett

VIT OPPOSITION *mot rasförtrycket i Sydafrika*

Fackelorganisationen demonstrerar.

EN FRAMSTÄLLNING av den förda politiken och av de båda stora partiernas program gör inte full rättvisa åt opinionen i Sydafrika. Det finns trots allt en opposition mot vad som görs, mycken tvekan och oro inför konsekvenserna, många samveten som inte dövat av vanan och de traditionella parollerna. Framför allt gäller detta de burgn och bildade, som följer med debatten ute i världen och som inte av fruktan för de undertrycktas konkurrens pressas in i en ovillkorligt avvissande hållning. Det är betecknande att dessa liberala tendenser — för att använda det i Sydafrika ständigt använda uttrycket — nästan genomgående präglar eller åtminstone färgar inte bara romanlitteraturen av värde, utan också politiskt-ekonomiska arbeten. Den rad utmärkta böcker som publicerats av sydafrikaner och Sydafrika under de senaste åren — Brookes, Millin, Sachs, Walker, Marquard, Keppel-Jones, Toekoms, för att nämna de viktigaste exemplen — innehåller genomgående kritik, oftast hård och principiell kritik. Den härskande politiken och uppfattningen motiveras eller rättare tas för självfallet riktiga i massor av tal, propäandabroschyrer och artiklar, men kommer inte fram i mera utförliga och genomtänkta skrifter. Då jag efterlyser ett mera utförligt försvar för regimen hänvisas jag ständigt till en liten bok — Neame, "White Man's Africa" — som i fråga om talang och skärpa är ojämförligt underlägsen de kritiska arbetena. Det är inte lätt, vare sig moraliskt eller förståndsmässigt, att försvara sydafrikansk politik.

följden blir isolering och till slut nederlag eller en kapitulation för sent. Ekonomiskt är på lång sikt välstånd för de vita och elände för de andra inte tänkbart; man måste lära och höja de infödda, göra hela folket till producenter av samma klass som i Europa eller USA och samtidigt vidga den sydafrikanska marknaden. Men det starkaste argumentet är helt enkelt: detta går inte. Medan man inom minoriteten vagt talar om de vitas värde för all framtid, eller undviker tanken på framtiden liksom den enskilde från år till år skjuter undan tanken på döden, eller — i mera personligt samtal — säger att vi klarar oss nog i tjugu eller kanske femtio år, förklarar de liberala: Ni vet att denna ordning inte kan bli varaktig, ni förbereder er egen säkra undergång genom att skär-

Margaret Ballinger.

Vilka är, helt allmänt, de tankar som framträder inom den liberalt sinnade minoriteten? En ofta kristet betonad humanitet är grundtonen; det är olidligt att tänka sig en framtid av hårdhet och förtryck, och för att upprätthålla de vitas värde krävs alltså hårdhet och förtryck. Under en tid då kolonier frigörs och förut behärskade rasgrupper får självstyrelse går det inte att i Sydafrika vrida klockan tillbaka;

pa i stället för att lätta trycket, tänk er för, ändra er innan det är för sent.

I många sammanhang fick jag intryck av hur nära denna uppfattning kunde ligga den härskande attityden; man resonerade som om den förda politiken kunde vara i evighet, men visste där bakom att en reträtt eller en katastrof inom några år eller några årtionden var säker. Vid en lunch med några politiker pratade vi hela tiden politik på det kortfristiga, begränsade sätt som är vanligt och rimligt i Sverige. Strax innan vi skildes kände jag mig tvungen att säga: Förlåt mig, men ni vet väl att allt det här inte går i längden. Ja, visst, det har vi nog klart för oss, blev svaret vid uppbrottet. Men jag förstod väl att min påminnelse var obehaglig och kanske taktlös — tänk inte på molnet som stiger upp, solen lyser ju så klart, det är hållningen.

Den liberala linjen har hos vissa företrädare stått nationalismens idéer nära i fråga om själva slutmålet. Liksom Sabras professorer i Stellenbosch talat om total territoriell separation mellan raserna, total apartheid, har liberala professorer i Witwatersrand och Pietermaritzburg talat om uppdelning av Sydafrika i federala stater, byggda på skilda rasgrupper. Den senast framträdande representanten för denna riktning är en framstående historiker, Arthur Keppel-Jones (i boken "Friends or foes?"); i motsats till Sabramännen vill emellertid Keppel-Jones att det stora målet skall förberedas genom en allmän liberalisering av raspolitiken. Separationslinjen torde emellertid nu vara nära nog allmänt övergiven av liberala folk: den framstår som praktiskt ogenomförbar och har väl också diskrediterats av apartheidsideologin. Liberalismens mål är en successivt genomförd likställighet, en likställighet som man i regel hoppas och tror inte skall medföra avsevärd rasblandning. Man opponerar mot hela den lagstiftning som ingår i behärskandets teknik och vill steg för steg i samband med bättre undervisning och utbildning ge lika politiska rättigheter åt alla.

Endast med reservationer kan Sydafrikas arbetarparti sägas vara företrädare för en liberal linje. Partiets glansperiod inföll för trettio år sedan, då det i koalition med dåtidens nationalistiska parti, general Hertzogs afrikandens, genomförde lagar som tryggade de vita arbetarnas ställning på de svartas bekostnad. Sedan dess har partiet försvagats och förändrats. Boerarbetarna har blivit allt flera, och de röstar i regel med Malan; de bildar majoriteten inom den mera konservativa, rent vita av de båda ungefär jämstarka fackföreningsgrupperna. Arbetarpartiet har stöd av ett par stora fackgrupper i organisationen Trades and labour council, omfattande åtskilliga fackföreningar med infödda som medlemmar; det är mot ledare inom denna organisation, bland dem Solly Sachs, som antikommunistlagen framför allt använts. Vid de båda senaste valen har partiet gått samman med United party, och det fick 1953 fem mandat; hur stor anslutning partiet har vet man inte, då United party avstått ifrågarande valkretsar mot löfte om stöd på annat håll. I rasfrågan har arbetarpartiet — i det hela ytterst moderat — sakta utvecklat mot liberalism i samband med den antydda allmänna utvecklingen, och det har för några dagar sedan, efter lång tvekan, uttalat sig för en utsträckning av rösträtt till alla med viss utbildning, alltså för att en betydande minoritet av de infödda skulle få rösträtt.

Efter valen 1953 bildades två nya partier med liberala tendenser. Union federal party verkar blott i Natal och kräver framför allt vida större självstyrelse för provinserna; partiet är ett uttryck för Natalengelsmännens missnöje med unifieringstendenserna och nationalisternas krav på republik och utträde ur samväldet. I programmet finns en deklaration enligt vilken infödda och indier efter hand vid viss bildningsgrad skall få rösträtt vid allmänna val. Partiets chanser att vinna inflytande, utom möjligen i Natal, anses ytterst små. Långt viktigare från den här anlagda synpunkten är det nybildade liberala partiet. Detta parti innesluter, i motsats till andra partier, medlemmar av alla rasgrupper, och dess huvudsyfte är att arbeta för likställighet på alla områden. Till grundsatserna hör att ingen "skall avstängas från delaktighet i styrelsen och demokratins funktionsformer på grund av ras, hudfärg eller religion". Rösträtt bör omedelbart ges åt alla som har viss bildning eller inkomst, och genom undervisningsreformer skall inom några årtionden allmän rösträtt bli möjlig. Till partiets ledande personer hör många av Sydafrikas kända intellektuella: mr och mrs Ballinger, Leo Marquard, Alan Paton, Gerald Gordon. Partiets möjligheter kan inte bedömas, men det är uppenbart att det huvudsakligen kan tänkas påverka eller erövra röster från United party; vid ett kommunalval i Germiston (nära Johannesburg), det enda val då liberalerna framträtt, besegrades partiet av United partys kandidat, men fick omkring en tredjedel av rösterna.

För ett par år sedan spelade Fackelorganisationen (Torch commando) en betydande roll. Organisationen, som arbetade med emblem och beteckningar av något oroande art, bestod av veteraner från andra världskriget och uppnådde ett medlemsantal av en kvarts miljon. Rörelsens syfte var liberalt, man opponerade mot nationalismen och framför allt mot lagen om avskaffande av de färgades rösträtt. Våldiga demonstrationer anordnades, och motståndarna talade om revolutionsplaner och fascism. Men på mycket kort tid visnade rörelsen bort, kanske på grund av att en allmän avspänning inträdde efter högsta domstolens underkännande av den berörda

lagen; Fackelorganisationen är nu närmast ett föga viktigt bihang till United party.

Det bör slutligen nämnas att det numera förbjudna kommunistiska partiet i Sydafrika snarast uppträdde som en liberal organisation. Partiet var det enda som mottog medlemmar från alla rasgrupper, bildade fackföreningar bland de infödda och krävde total likställighet. En kommunist i Sydafrika är ofta enligt den övriga terminologin en liberal; för många ligger det därför nära till hands att betrakta liberalerna som kommunister.

Den synpunkten är av vikt, inte minst då det gäller att ge en föreställning om de undertryckta rasgruppernas opinioner.

HERBERT TINGSTEN